

Wally zwiedza Świat!

Wally poznaje historię świata!

36(88)

TYGODNIK

®

CENA
3,50 zł

od 19.10.00
do 25.10.00

Stuartowie

Królowie

Peruki

Strażacy

INDEKS 354910

ISBN 83-88264-19-2

NAKLEJKI, ŁAMIGŁÓWKI I MAKABRYCZNE FAKTY

WITAJCIE, PODRÓŻNICY W CZASIE!

W TYM TYGODNIU RUSZAMY DO ANGLII, BY SPOTKAĆ SIĘ Z DYNASTIĄ STUARTÓW. POZNAMY WIELE SEKRETÓW STAREGO LONDYNU. DOWIEMY SIĘ O NIETYPOWEJ WOJNIE, KTÓRĄ ANGLICY TOCZYLI... SAMI ZE SOBĄ! ZAŁOŻYMY TEŻ DZIWACZNE PERUKI.

TYTOŃ

JAKUB I TWIERDZIŁ, ŻE PALENIE TYTONIU JEST NIEZDROWE, ALE NIKT MU NIE WIERZYŁ. W HRABSTWIE DEWON DZIECI NOSIŁY GLINIANE FAJKI DO SZKOŁY. UCZNIOM MÓWIONO, ŻE PALENIE CHRONI PRZED ZARAZĄ!

STUARTOWIE

ELŻBIETA I NIE CHCIAŁA WYJŚĆ ZA MĄŻ I MIEĆ DZIECI, DLATEGO GDY ZMARŁA, KORONA ANGLII PRZESZŁA DO INNEJ GAŁĘZI RODZINY KRÓLEWSKIEJ - STUARTÓW. W TYM CZASIE WŁADALI ONI SZKOCJĄ. KRÓL SZKOCJI JAKUB VI ZOSTAŁ (BARDZO TO SKOMPLIKOWANE) JAKUBEM I W ANGLII. WŁADANIE DWOMA KRAJAMI BYŁO TRUDNE, SZYBKO ZATEM W ANGLII ZACZĘŁO WRZEĆ. STUARTÓW POZBAWIONO KORONY I ... GŁOWY!

CHRISTOPH BURKI – TONY STONE IMAGES

Za panowania Stuartów uwielbiano jarmarki. Jedną ze sztuczek, jakie podziwiano, było jedzenie ropuch! Niebezpieczne i obrzydliwe ropuchy trzeba było wcześniej długo tresować, żeby nie strzykały jadem.

KIEDY TO SIĘ ZDARZYŁO?

1603 r.	UMIERA ELŻBIETA I. JAKUB VI PRZYJECHAŁ Z EDYNBURGA, BY ZOSTAĆ KRÓLEM ANGLII.
lata 1642–1648	KRÓL KAROL I WIÓDŁ SPÓR Z PARLAMENTEM. DOSZŁO DO WOJNY DOMOWEJ.
1649 r.	KAROL I ZOSTAJE ŚCIĘTY. ANGLIA RZĄDZI SIĘ BEZ KRÓLA PRZEZ JEDENAŚCIE LAT.
1660 r.	KAROL II WYCHODZI Z UKRYCIA. W 1661 R. ZOSTAJE KORONOWANY.
1688 r.	ANGLICY MAJĄ DOŚĆ SWOJEGO KATOLICKIEGO KRÓLA, JAKUBA II, WIĘC GO WYPĘDZAJĄ.
1707 r.	ZA PANOWANIA KRÓLOWEJ ANNY ANGLIA I SZKOCJA ZOSTAŁY ZJEDNOCZONE.

SŁOWNICZEK

BRODAWKA - OKRĄGŁA NAROŚL NA SKÓRZE. OLIVER CROMWELL MIAŁ BRODAWKI NA TWARZY.

IZBA - SALA ZEBRAŃ. JEST TO TEŻ DAWNE SŁOWO OZNACZAJĄCE POMIESZCZENIE.

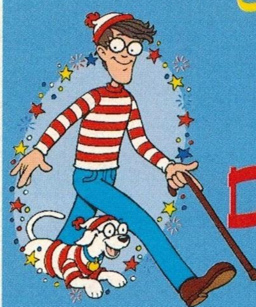
PARLAMENT - GRUPA LUDZI USTANAWIAJĄCA PRAWA.

PRZEŚLADOWANIE - NĘKANIE, DRĘCZENIE I GNĘBIENIE JAKIEJŚ OSOBY LUB GRUPY LUDZI.

SZARFA - WSTĘGA, PAS KOLOROWEGO MATERIAŁU.

ZDOBYWCA - TEN, KTO OPANOWUJE COŚ W WALCE ZBROJNEJ, NP. MIASTO.

CZĘŚĆ 36

W DROGĘ!

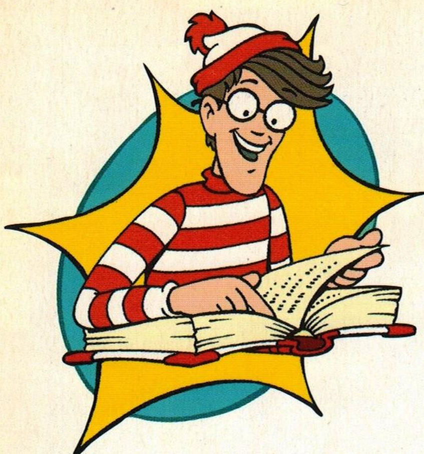
SZUKAJ I ZNAJDŹ

WYŚLEDŹCIE TE STUARTOWSKIE MINIATURY, MOI DRODZY. JEST TU TAKŻE SIEDEM SPANIELI KRÓLA KAROLA II DO ODSZUKANIA.

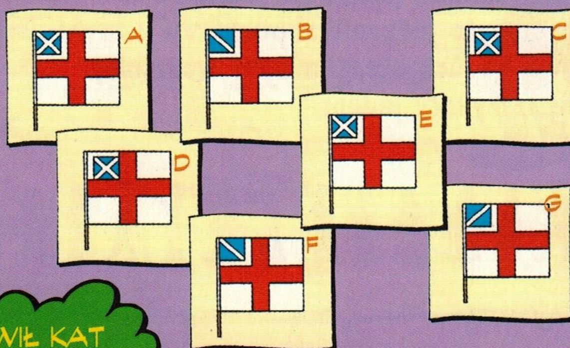
ŚMIESZNA RODZINKA

W ANGLII, PO OKROPNYCH TUDORACH, ZAPANOWALI ŻAŁOŚNI STUARTOWIE. POZNAJMY ICH!

Rządy w Brytanii

Za Stuartów Anglia i Szkocja zjednoczyły się. Jakub I był królem Anglii i Szkocji. Marzyło mu się uczynienie z obu królestw wielkiego szczęśliwego kraju – narysował nawet specjalną nową flagę. Jakub nie spodobał się Anglikom. Władając Szkocją, przyzwyczaił się sam podejmować wszelkie decyzje. W Anglii jednak król musiał przestrzegać praw uchwalanych przez Parlament. Jakub prześladował też angielskich katolików. Dlatego zaledwie w dwa lata po koronacji niektórzy z nich próbowali wysadzić go w powietrze! (Patrz str. 6)

FLAGOWA ZABAWA

SPÓJRZCIE NA TE PROJEKTY BRYTYJSKICH FLAG. KTÓRA Z NICH NIE MA PARY?

- CO MÓWIŁ KAT PO ŚCIĘCIU SKAZANEGO?
- TEN TO MIAŁ GŁOWĘ NA KARKU!

Następcy

Syn Jakuba, Karol I, do tego stopnia nie umiał porozumieć się z angielskim Parlamentem, że doprowadziło to do wojny (patrz str. 4). Pierwszym naprawdę świetnym Stuartem był dopiero Karol II. Jest on znany jako Wesoły Monarcha, gdyż uwielbiał gry i zabawy.

STUARTOWIE

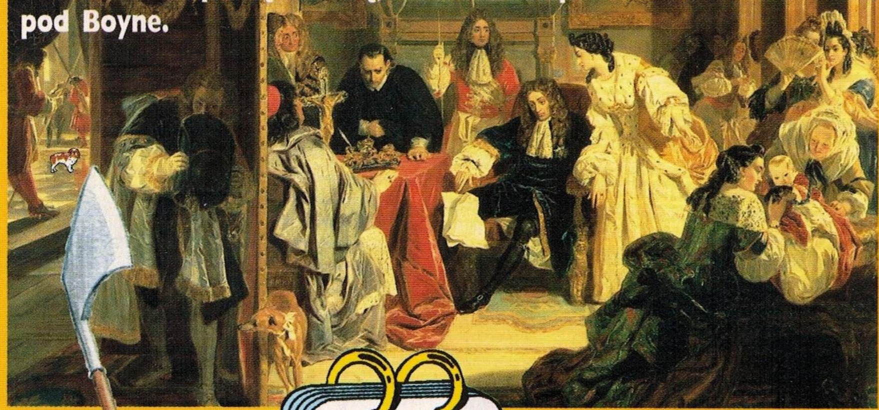
- JAKUB I (1603-1625)
- KAROL I (1625-1649), SYN JAKUBA
- PARLAMENT Z CROMWELLEM NA CZELE (1649-1660)
- KAROL II (1660-1685), SYN KAROLA I
- JAKUB II (1685-1689), BRAT KAROLA II
- WILHELM I JEGO ŻONA MARIA (1689-1702). MARIA BYŁA CÓRKĄ JAKUBA, A WILHELM BYŁ HOLENDERSKIM KSIĘCIEM
- KRÓLOWA ANNA (1702-1714), SIOSTRA MARII

E. T. ARCHIVE

Wilhelm i Maria rządzili Anglią, Szkocją i Irlandią wspólnie. Wilhelm był wcześniej władcą Holandii. Anglicy zwrócili się do niego, by uwolnił ich od władzy swego teścia i wuja, króla Jakuba II.

Jakub II wygląda na tym obrazie na zatroskanego, ponieważ armia Wilhelma dokonała najazdu. Ludzie Jakuba nawet nie próbowali się bronić! Później katoliccy zwolennicy Jakuba w Irlandii rozpoczęli walkę, ale Wilhelm pokonał ich w bitwie pod Boyne.

Karol I został ścięty w 1649 r.

Fałszywy syn?

Jakub II nie był tak popularny jak jego starszy brat Karol. Angielscy protestanci zakładali się, że katolicki Jakub nie przetrwa zbyt długo. Jego córka, Maria, była protestantką i następczynią tronu. Kiedy Jakubowi urodził się syn, nowy katolicki następca, protestanci myśleli, że Jakub przemycił obce dziecko do pałacu! Poprosili Marię i jej męża, Wilhelma, aby przejęli władzę.

Karola I ścięto na rozkaz Parlamentu w 1649 r. Miał na sobie wiele warstw ubrań, by nie drżeć z zimna. Ludzie mogliby pomyśleć, że trzęsie się ze strachu!

TRZY PLOTKI

JAKUB I NOSIŁ GRUBE UBRANIA ZE STRACHU PRZED ZASZTYLETOWANIEM. POZA TYM BARDZO SIĘ ŚLINIŁ.

KAROL II SKRYŁ SIĘ NA DĘBIE, UCIEKAJĄC PRZED ŻOŁNIERZAMI PARLAMENTU. SPĘDZIŁ CAŁĄ NOC NA DRZEWIE!

KRÓLOWA ANNA, SIOSTRA MARII, BYŁA PRZY NADZIEI 17 RAZY. WSZYSTKIE JEJ DZIECI MŁODO UMIERAŁY.

Kto jest kim?

W JAKI SPOSÓB MOŻNA BYŁO ŁATWO ODRÓŻNIĆ ZWOLENNIKÓW KRÓLA OD JEGO ZACIEKŁYCH WROGÓW?

Wojna

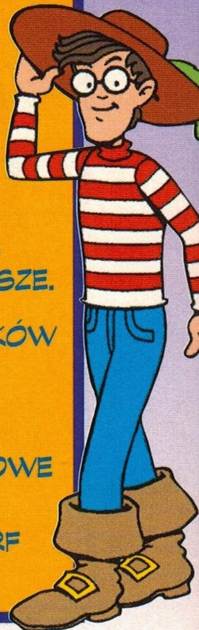
Karol I wierzył, że Bóg dał mu władzę absolutną. Nie lubił członków Parlamentu i ignorował ich decyzje. Gdy Karol potrzebował pieniędzy na stłumienie szkockiej rebelii, wezwał Parlament do przyznania mu odpowiednich środków, odpowiedziano mu: „Nie!". Tak więc w roku 1642 król i Parlament znaleźli się w stanie wojny. Anglia podzieliła się na dwa obozy. Z jednej strony byli rojaliści, czyli „kawalerzy", którzy popierali Karola, a z drugiej „okrągłogłowi", którzy woleli Parlament.

W obu armiach znajdowali się konni kawalerzyści oraz żołnierze piechoty. Wielu piechurów nosiło długie piki, zakończone żelaznymi ostrzami, jak ta widoczna u góry.

- JAK NAZYWAJĄ SIĘ PŁACZĄCE MAŁŻEŃSTWA?
- PAR-LAMENT.

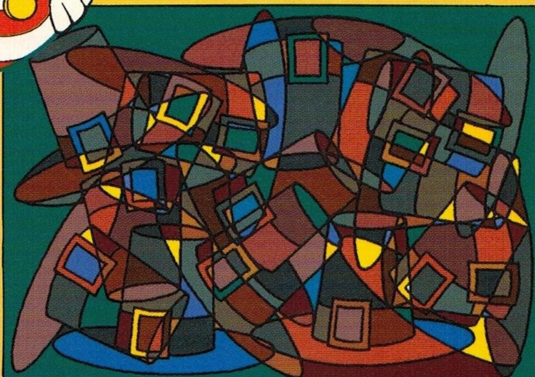
KAWALERZY

- ROJALIŚCI CZĘSTO NOSILI NA WZÓR KRÓLA DŁUGIE WŁOSY.
- WKŁADALI FANTAZYJNE STROJE - M.IN. SKÓRZANE BUTY, TUNIKI I MIĘKKIE KAPELUSZE.
- WIĘKSZOŚĆ KATOLIKÓW BYŁA PO ICH STRONIE.
- NA POCZĄTKU OBIE ARMIE NOSIŁY JEDNAKOWE UBRANIA, Z WYJĄTKIEM KOLOROWYCH SZARF LUB OPASEK.

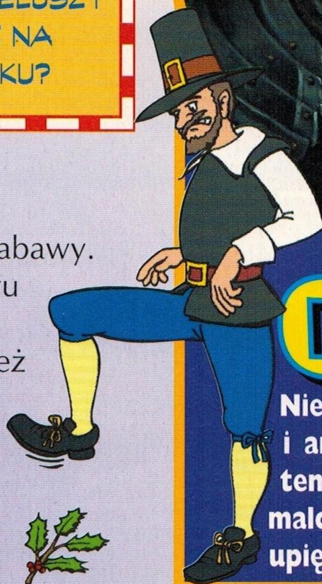
ATAK KAPELUSZY

PURYTANIE NIE LUBILI OZDOBNYCH STROJÓW, ALE CHĘTNIE NOSILI WYSOKIE KAPELUSZE ZE SPRZĄCZKĄ. ILE TAKICH KAPELUSZY ZNAJDZIESZ NA TYM OBRAZKU?

ANCIENT ART & ARCHITECTURE LTD

Oliver Cromwell miał mnóstwo brodawek. Nie był jednak próżny i artyście tworzącemu ten obraz nakazał malować portret bez upiększeń czy retuszu.

WALLACE COLL, LONDON – BRIDGEMAN ART LIBRARY

Wzorowa armia

Rojalistami dowodził książę Rupert, kuzyn Karola. Na początku wygrywał wszystkie bitwy, ale później nie mógł sprostać „okrągłogłowym". Przywódca „okrągłogłowych", Oliver Cromwell, był wielkim wodzem. Miał doskonałych żołnierzy, nazywanych Armią Nowego Wzoru. W roku 1649 Cromwell wygrał wojnę, a Karol został ścięty (patrz: strona 2).

Nuda!

Cromwell nie lubił zabawy. Zakazał tańca, śpiewu i wystawiania sztuk teatralnych. Polecił też pracować w czasie świąt. Ludzie mieli tego dość i szybko zapragnęli, żeby znowu rządził król!

OKRĄGŁOGŁOWI

- OKRĄGŁOGŁOWI MIELI ZWYCZAJ STRZYŻENIA WŁOSÓW „NA ZERO".
- PO ICH STRONIE BYŁA WIĘKSZOŚĆ PURYTANÓW.
- MIELI JEDNOLITE, SUROWE STROJE Z DODATKAMI ZE SKÓRY I METALU .
- ARMIA CROMWELLA BYŁA PIERWSZYM WOJSKIEM, KTÓRE NOSIŁO MUNDURY.

Dzisiaj często wystawia się sztuki, których tematem są bitwy wojny domowej. W roku 1644 armie spotkały się pod Marston Moor. Robiło się ciemno, więc kawalerzy zaczęli rozbijać obóz. Okrągłogłowi uderzyli, gdy ich przeciwnicy siadali do kolacji!

D MCGILL – TRIP

SPISEK PROCHOWY

„CZY PAMIĘTASZ PIĄTY LISTOPADA? - PROCH, SPISEK I ZDRADA" - TAK BRZMIĄ SŁOWA ANGIELSKIEJ PIEŚNI. W TYM TYGODNIU PRZEDSTAWIMY WAM NAPRAWDĘ WYBUCHOWĄ HISTORIĘ.

Guy Fawkes urodził się około roku 1570 w Yorku. Jego rodzina nie była biedna, ale nie była także bogata. Guy Fawkes nie miał prawdziwego łóżka do jedenastego roku życia i spał na posłaniu ze słomy.

Rodzice Guya byli protestantami, ale po śmierci ojca matka wyszła za katolika. W owym czasie Anglią rządzili protestanci. Katolików prześladowano - księży poddawano torturom, a za chodzenie na mszę wtrącano do więzienia. Mimo to Guy zdecydował się zostać katolikiem. Pojechał nawet do Holandii, by po stronie Hiszpanii walczyć z protestantami.

W roku 1603 zmarła Elżbieta I. Jakub VI – król Szkocji został Jakubem I – królem Anglii. Podobnie jak Elżbieta, był on protestantem, więc sytuacja katolików nie poprawiła się. Dlatego właśnie kilku ludzi obmyśliło „wybuchową niespodziankę" dla króla Jakuba.

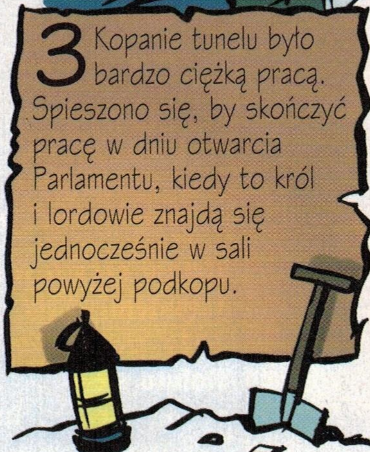
1 W roku 1604 człowiek o nazwisku Thomas Winter pojechał do Holandii, by odwiedzić Guya Fawkesa. Potrzebował jego umiejętności w posługiwaniu się prochem do przygotowania tajnej misji. W drodze do domu planowali spisek.

2 W Anglii Winter poznał Fawkesa z pozostałymi spiskowcami. Wszyscy przysięgli dochować tajemnicy.

3 Kopanie tunelu było bardzo ciężką pracą. Spieszono się, by skończyć pracę w dniu otwarcia Parlamentu, kiedy to król i lordowie znajdą się jednocześnie w sali powyżej podkopu.

WYPROWADZAM SIĘ.
PIWNICA JEST DO WYNAJĘCIA.

BIORĘ JĄ, BĘDĘ TU ...
PROWADZIŁ INTERESY.

4 Kopiący przerwali pracę i słuchali. Usłyszeli jakiś chrobot z pomieszczenia nad nimi. Guy umył się i poszedł sprawdzić, co się tam dzieje. Dźwięki dochodziły z piwnicy położonej pod Izbą Lordów. Była ona użytkowana przez sprzedawcę węgla, który właśnie w niej pracował.

5 Znalezienie piwnicy ułatwiło zadanie. Pomieszczenie wypełniono beczkami z prochem.

6 4 listopada 1605 roku wszystko było gotowe. Cały plan się zawalił, gdy jeden z buntowników zdradził i ostrzegł lorda Monteagle.

CO TO JEST,
MONTEAGLE?

OSTRZEŻENIE, ŻEBY NIE IŚĆ JUTRO
DO PARLAMENTU. MUSIMY O TYM
POWIEDZIEĆ KRÓLOWI.

POJMAĆ ZDRAJCĘ!

7 O północy, 4 listopada, żołnierze króla znaleźli w piwnicy ukrywającego się Guya Fawkesa.

8 Guy Fawkes był torturowany przez dziesięć dni, zanim wyjawił nazwiska innych zamachowców. Wszystkich złapano jednak już wcześniej. Zostali powieszeni. Ich ucięte głowy zatknięto na tykach.

9 Co roku, 5 listopada, w Zjednoczonym Królestwie świętuje się upadek spisku prochowego. Odbywają się pokazy fajerwerków i sztucznych ogni, a potem pali się „guya", czyli kukłę samego Guya Fawkesa.

WIELKI POŻAR

LATO 1666 R. BYŁO NAPRAWDĘ UPALNE. JEDNAK 1 WRZEŚNIA ŻAR STAŁ SIĘ WPROST NIE DO ZNIESIENIA!

Fala gorąca

Wielki pożar Londynu zaczął się w piekarni na Pudding Lane. Iskra, która wypadła z piekarnika, podpaliła sklep. Pożar rozszerzył się błyskawicznie na miasto, bo budynki wyschły na wiór po długim upalnym lecie. Ogień ogarnął drewniane domy w ciągu kilku minut, a cegły wybuchały! Brakowało wody do gaszenia pożaru, gdyż w Tamizie było mało wody. Londyn przedstawiał smutny widok po czterech dniach pożogi. Silny wiatr roznosił płomienie daleko. Aż 13 300 budynków zostało obróconych w popiół. Do odbudowy zniszczonej stolicy wezwano architekta Christophera Wrena, który zaprojektował też 52 kościoły. Jednym z nich była katedra św. Pawła.

Po pożarze Londynu założono pierwsze brygady straży pożarnej, które gasiły jedynie pożary budynków należących do jej klientów! Obecnie istnieje państwowa straż pożarna gasząca wszystkie pożary.

BRITSTOCK-IFA

1666

A to pech!

Na rok przed wielkim pożarem 70 000 londyńczyków zmarło podczas zarazy. Mnóstwo szczurów roznoszących chorobę żyło w brudnym, starym mieście. Odbudowany Londyn był zdrowszy, miał szerokie, jasne ulice, a szczury spłonęły w pożarze.

- W CO GRANO W CZASIE WIELKIEGO POŻARU?
- W DWA OGNIE.

UF, JAK GORĄCO!

CZY MOŻECIE ZNALEŹĆ 5 SŁÓW ZWIĄZANYCH Z POŻAREM LONDYNU? POMIESZANO W NICH LITERY I WRZUCONO JE W PŁOMIENIE.

AAZRZA
TEDKARA
ARNIIEPKA
RZSYCZU
ŃOIGE

Kto winien?

Londyńczycy nie wierzyli w zły los. Rok 1665 z zarazą i 1666 z pożarem były najgorszymi latami w dziejach! Ludzie wymyślali historie o sprawcach obu katastrof. Niektórzy myśleli, że brat króla Karola II, Jakub, rozniecił pożar. Kiedy Jakub został królem, londyńczycy nadal mu nie ufali! W końcu za podpalacza uznano pewnego Francuza. Nie było go nawet w pobliżu piekarni, w której wybuchł pożar, ale i tak go powieszono!

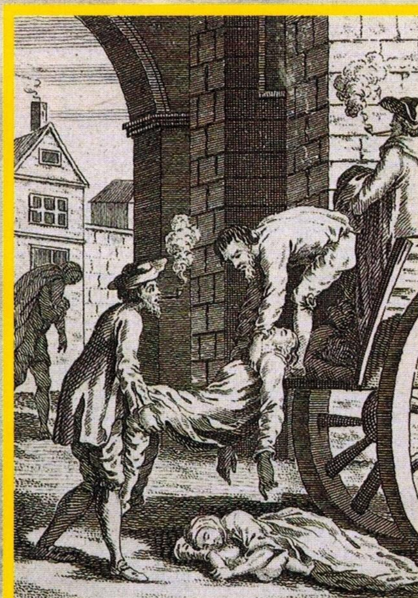
DAVID... CHUCK PEFLEY- TONY

999

W 1666 R. W ANGLII NIE BYŁO STRAŻY POŻARNEJ. WSZYSCY SPIESZYLI Z WIADRAMI GASIĆ OGIEŃ. BURZYLI BUDYNKI, UŻYWAJĄC BOSAKÓW I DRĄGÓW. DZIĘKI TEMU OGIEŃ NIE ROZSZERZAŁ SIĘ DALEJ.

Król Karol II stał się prawdziwym bohaterem podczas pożaru Londynu. Przyłączył się do ludzi walczących z ogniem. Usmolił się sadzą i spocił jak zwykli londyńczycy.

W czasie wielkiej zarazy zbierano ciała z ulic nocą. Woźnica dzwonił i wołał: „Wynieście swych zmarłych!”.

UBAW NA STO FAJEREK!

W DUSZNEJ PIWNICY PARLAMENTU „WYBUCHOWI" CHŁOPCY PRZYGOTOWUJĄ ZAMACH. CZY MOŻECIE MNIE ODSZUKAĆ W TEJ SEKRETNEJ SCENIE, DRODZY PRZYJACIELE? RUSZCIE GŁOWĄ, MĄDRALE, I POSZUKAJCIE:

- 13 ROZPĘDZONYCH RAKIET.
- KRÓLA W KORONIE.

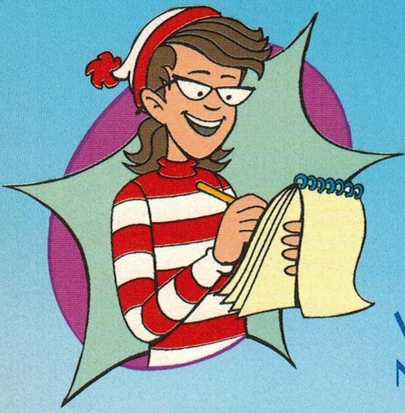
- FRUWAJĄCEGO NIETOPERZA.
- KIEŁBASĘ NA DZIWNYM RUSZCIE.
- TYPKA W PŁONĄCYM KAPELUSZU - AAAAA!
- PĘKNIĘTĄ TARCZĘ.

CZY MOŻECIE ZNALEŹĆ
TEN DYMIĄCY SKRAWEK?

- JAK MÓWIONO
NA MALARZY
W CZASACH
STUARTÓW?

- STU-ARTYŚCI.

Z NOTATNIKA WENDY

Modne włosy

WYRUSZAMY W PRZESZŁOŚĆ, ABY POZNAĆ ANGLIKÓW NOSZĄCYCH W CZASACH STUARTÓW NIEWYGODNE PERUKI.

Zabawna moda

Kiedy rządził Oliver Cromwell, Anglicy nosili proste, ciemne stroje i krótkie włosy. Karol II ubierał się bardziej paradnie. Lubił jasne kolory i fantazyjne ubrania. Ludzie uważali, że wygląda wspaniale i próbowali go naśladować. Przyozdabiali więc swoje stroje koronkami, wstążkami i klejnotami. Mężczyźni ubierali się w aksamitne płaszcze, jaskrawe kamizelki, jedwabne pończochy i buty z metalowymi sprzączkami. Modni panowie przypinali kolczyki i zapuszczali długie włosy, by upodobnić się w ten sposób do króla Karola.

Długie włosy były i są w modzie. W dawnym Rzymie noszono tak duże peruki, że ludziom trudno było wręcz chodzić! W XVIII w. niektóre fryzury sięgały 75 cm. W latach 70. ruch punk szokował mieszczan takimi oto „kolczastymi" fryzurami.

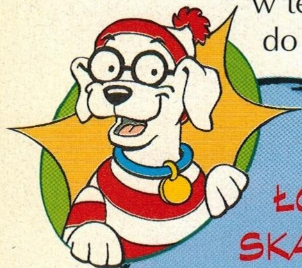
HUTCHISON LIBRARY

Ciężka fryzura

Od połowy XVII w. prawie wszyscy nosili peruki. Swoje naturalne włosy albo golili, albo strzygli na krótko, żeby peruki lepiej przylegały do głowy. Peruki były bardzo ciężkie, okropnie niewygodne i mało przewiewne.

Pielęgnacja

Peruki robiono z włosów zwierząt lub ludzi. Czasami włosy przyklejano do owczej lub świńskiej skóry! Perukę natłuszczano i pudrowano (mąką i muszkatem), aby włosy nie wypadały.

ŁOWCY SKALPÓW?

PERUKI BYŁY DROGIE, WIĘC CZĘSTO BYWAŁY KRADZIONE. ZŁODZIEJE NOSILI KOSZE NA RAMIONACH. GDY SZLI ZA OFIARĄ, DZIECKO LUB PIES UKRYTY W KOSZU PORYWAŁ PERUKĘ! ZŁODZIEJE WŁOSÓW NAPADALI TEŻ NA DZIECI. OBCINALI IM WŁOSY I SPRZEDAWALI PERUKARZOM.

KUDŁATE SŁOWA

W	Y	A	K	U	R	E	P
Ł	S	W	Ł	O	S	Y	H
O	O	H	Y	S	O	Ł	W
S	Ł	H	W	Ł	O	S	Y
Y	W	P	E	R	U	K	A

PERUKI ROBIONO Z WŁOSÓW. ILE RAZY W DIAGRAMIE WYSTĘPUJĄ SŁOWA „WŁOSY" I „PERUKA"?

Peruki były modne przez 200 lat! Fryzury zmieniały się z roku na rok. Ta rycina pokazuje modną perukę z połowy XVIII w.

Głowa pełna trosk

Ludzie musieli używać dużo perfum, aby ukryć smród niedźwiedziego sadła, którym smarowano peruki. Ich noszenie miało też inne wady. Były łatwopalne i stanowiły mieszkanie dla robaków i wszy.

- JAK NAZYWA SIĘ KRÓLEWSKA PERUKA?

- WŁOSKA KORONA.

Mężczyźni spędzali wiele godzin, przymierzając nowe peruki. Musiały dobrze pasować, by nie spaść z głowy! W cenie były najnowsze modele prosto z Francji.

DOBRE POMYSŁY

WYKRZYCZ TO!

W JAKI SPOSÓB LUDZIE W EPOCE STUARTÓW PRZEKAZYWALI SOBIE NOWINY ZE ŚWIATA?

Słuchajcie!

Niełatwo było przesłać wieści w XVII w. – nie istniała wtedy telewizja ani telefon! Jeśli chciałbyś poznać najnowsze wiadomości, musiałbyś słuchać miejskich heroldów. Sklepikarze zachwalali głośno swój towar, dlatego na ulicach miast panował ciągły gwar.

- KTO TO JEST DOMOKRĄŻCA?

- SPORTOWIEC UPRAWIAJĄCY BIEGI WOKÓŁ DOMU.

WIADOMOŚCI

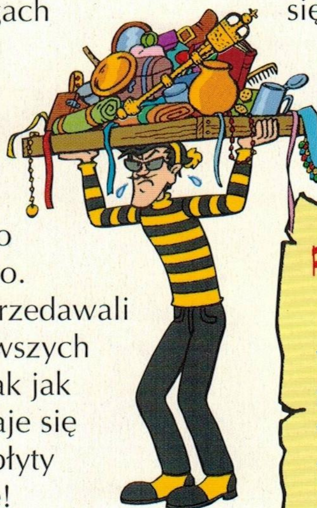
WYBIERZ JEDNĄ LITERKĘ Z KAŻDEGO RZĘDU, ABY POZIOMO OTRZYMAĆ 4 CZEROLITEROWE SŁOWA. Z POZOSTAŁYCH LITER UTWÓRZ 4 WYRAZY W PIONIE.

1. MUZYCZNA LITERA.
2. URODZINOWY ZE ŚWIECZKAMI.
3. AUTO MA ICH CZTERY.
4. JEST ZIELONA I SKACZE.

N	L	U	T	T	G	W	A
I	T	O	A	W	R	I	T
K	Ş	O	R	A	Ł	A	Ę
T	Ż	A	G	R	B	A	Ś

Handlarze

Domokrążcy również mieli coś do sprzedania. Chodzili po ulicach i targach ze stertą towarów na tacy. Każdy sprzedawał coś innego, od naczyń po mleko i mięso. Niektórzy sprzedawali teksty najnowszych piosenek – tak jak teraz sprzedaje się w sklepach płyty kompaktowe!

Reklama

Sprzedawcy głośno chwalili swój towar. Po ulicach niosło się: „Słodka lawenda!", „Mleko!" albo „Dojrzałe wiśnie!". Jeden próbował przekrzyczeć drugiego.

PIERWSZA POCZTA

W XVII W. NIEŁATWO BYŁO PRZESŁAĆ WIADOMOŚCI. LISTY WOŻONO DYLIŻANSAMI, CO CZĘSTO TRWAŁO WIELE TYGODNI. GDY POWSTAŁA KRÓLEWSKA POCZTA, POCZTYLIONI NA KONIACH ZABIERALI LISTY DO ADRESATA. TRZEBA BYŁO ZAPŁACIĆ DWA PENSY ZA KAŻDE PRZESŁANE PISMO. W 1680 ROKU WPROWADZONO OPŁATĘ JEDNEGO PENSA ZA LIST.

M FEENEY – TRIP

Tylko ludzie o donośnym głosie mogli być heroldami. Odczytywali najnowsze wieści na ulicach i musieli wrzeszczeć głośniej niż domokrążcy i sklepikarze! Trąbka uciszała ludzi, by zaczęli słuchać.

Fakty i opinie

Gazety okazały się świetnym źródłem informacji o najnowszych wydarzeniach. Pierwszą angielską gazetę, „Nowiny Tygodniowe", wydano w 1622 r. Zajazdy i kawiarnie były idealnymi miejscami do dzielenia się wieściami. Tam mężczyźni siedzieli i palili, rozmawiali i czytali gazety. Kłócili się też o interesy i wymieniali plotki.

W XVII w. wieści z innych krajów dochodziły do Anglii miesiącami. Obecnie informacje mogą obiec świat w ciągu zaledwie kilku sekund poprzez telewizję czy internet.

ROBERT E DAEMMRICH – TONY STONE IMAGES

Londyn w XVII w. był hałaśliwym miastem. Trudno było usłyszeć własne myśli wśród krzyków domokrążców i heroldów, odgłosów terkoczących wozów i stukotu końskich kopyt.

LEWUS ZOSTAJE KRÓLEM

Kiedy Lewus pakuje się w sam środek królewskiej afery, Wally, Szczek i Białobrody też mają problemy.

Białobrody aż poczerwieniał z wysiłku, kiedy próbował wcisnąć się w obszerny kostium dębu. Wreszcie mu się udało i teraz spozierał na Wally'ego przez gałęzie drzewa.
– Wyglądasz, jakbyś właśnie przybył z XVII wieku – czarodziej pochwalił strój Wally'ego. – Szkoda, że drzewo to jedyne przebranie, które na mnie pasuje!
– Za to wyglądasz prawdziwie drzewiaście – pocieszył go Wally.
– Hau – zgodził się Szczek.
Wally i Białobrody przymierzali kostiumy w sklepie z przebraniami. Wieczorem wybierali się na bal przebierańców i zależało im, by wyglądać imponująco. Nie wiedzieli, że za wieszakami ze strojami czaił się Lewus, przysłuchując się uważnie każdemu ich słowu.
– Czy dla mnie też masz zaproszenie, Wally? – mamrotał do siebie. – Hm... mam ochotę poprzebijać wszystkie balony na tym uroczystym przyjęciu!
– Właściwe – odezwał się Wally – nie jestem pewien, czy ten surdut wygląda tak, jak powinien. Nie chciałbym się ośmieszyć. Może sprawdzimy to w jakiejś książce historycznej?
– Wiesz co, Wally? Przenieśmy się w te czasy i zobaczmy, jakie noszono stroje! – zaproponował Białobrody. Wally sięgnął po magiczną laskę i wraz ze Szczekiem cofnęli się w XVII wiek. Za nimi, jak zwykle, wśliznął się przebiegły Lewus.

Trójka przyjaciół znalazła się w samym środku angielskiej prowincji. Lewus skradał się tuż za nimi, ale postanowił wspiąć się na potężny dąb, nim zdążą go zauważyć. Stwierdził, że jest to doskonała kryjówka, a poza tym potrzebował trochę odpoczynku, zanim zajmie się sprawianiem kłopotów. Był już w połowie drzewa, kiedy ktoś złapał go za kołnierz i zakrył mu ręką usta. W koronie dębu schowało się mnóstwo ludzi!
– Ćśśś! Ani słowa! – ostrzegł go porywacz.
– Ukłoń się swojemu przyszłemu królowi, jeśli nie chcesz mieć kłopotów.
Ze wszystkich drzew w okolicy Lewus wybrał właśnie dąb, na którym książę Karol i jego słudzy

ukrywali się przed okrągłogłowymi. Lewus oddał nerwowy ukłon w stronę księcia. Karol i jego towarzysze przyglądali mu się surowo przez dłuższą chwilę, po czym wszyscy zaczęli gładzić się po brodach w głębokim zamyśleniu. Wreszcie Karol odezwał się do Lewusa:

– W naszym schronieniu zaczyna być tłoczno. Chcę, byś zrobił sobie małą przechadzkę. Ale najpierw się przebierz.

Jeden ze sług sięgnął do dużego kufra, stojącego na konarze i wyjął z niego strój do złudzenia przypominający szaty, które miał na sobie książę. Była tam również peruka z długimi, kręconymi włosami.

– Ja? Perukę? Nigdy! – protestował Lewus, kiedy sługa próbował włożyć mu ją na głowę.

Karol obrzucił Lewusa złowrogim spojrzeniem.

– Założysz perukę i szaty, a potem pójdziesz na spacer po lesie. Aha, a gdyby kogokolwiek to interesowało, nazywasz się Karol. K-A-R-O-L.

Lewus wzruszył ramionami. Co tam peruka! Bardzo podobał mu się jego nowy kostium. – To jest to! Wygląda milion razy lepiej niż kostium Wally'ego – mruknął do siebie.

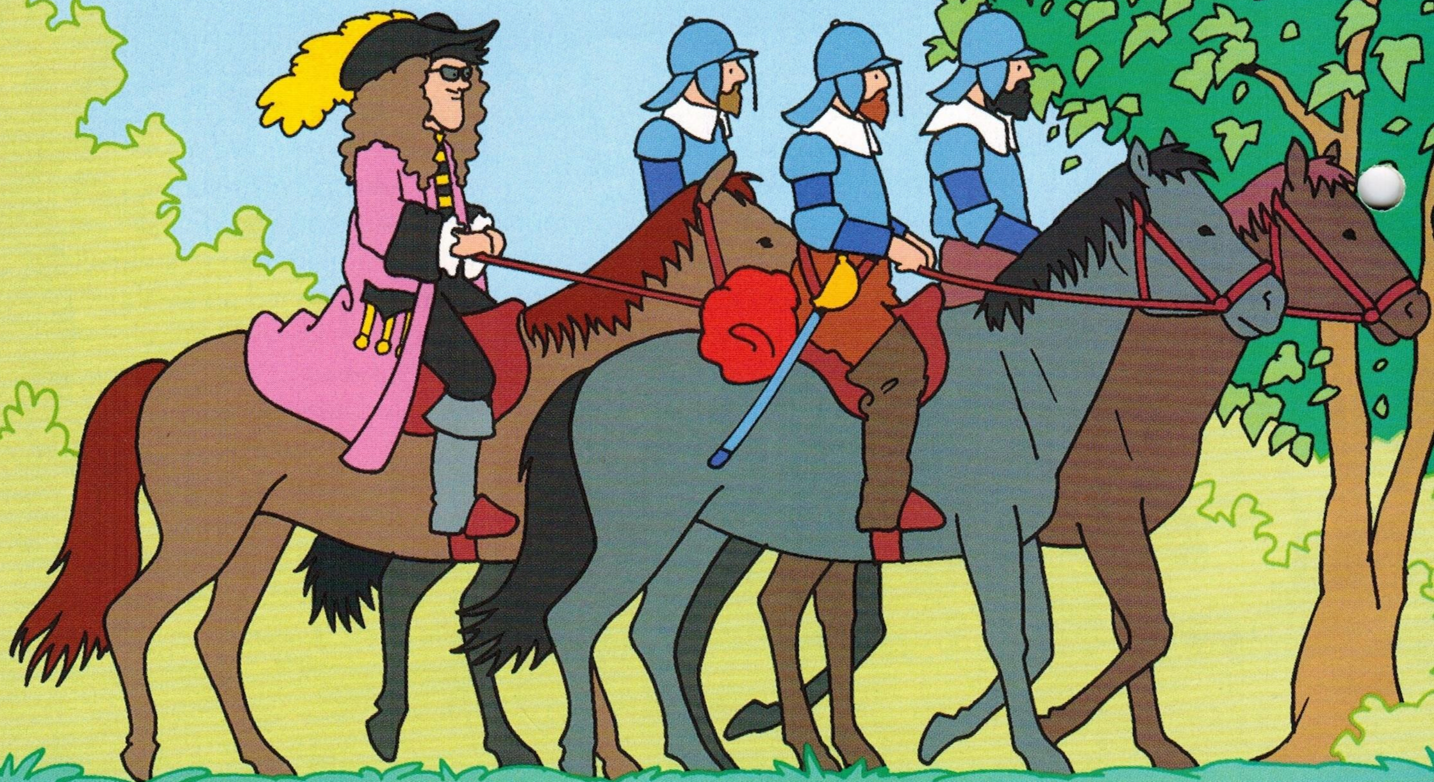
Lewus nie miał pojęcia, dlaczego właściwie ma się ubrać jak Karol, ale na drzewie było mu zdecydowanie za ciasno, więc postanowił zrobić, co mu kazano i trochę się przejść. Chciał też zobaczyć, czym zajmują się Wally, Szczek i Białobrody. Zeskoczył z drzewa i ruszył powolnym krokiem, wesoło sobie gwiżdżąc. Był z siebie taki zadowolony, że nawet przez moment zapomniał o peruce. – Cóż za wspaniałe popołudnie na parę złośliwych psikusów! – pomyślał sobie nasz pasiasty szkodnik i odrzucił w tył długie, kręcone włosy peruki. W tym czasie książę Karol przebierał się w swój kostium. Obciął włosy, wysmarował twarz sadzą i ubrał się w brudne łachmany. Teraz nikt go już nie rozpozna! Lewus oczywiście nie zdawał sobie sprawy z tego, że ta spokojna wiejska okolica aż roiła się od okrągłogłowych, marzących, by ujrzeć głowę księcia Karola na szafocie. Nagle Lewus spostrzegł oddział zbrojny, galopujący prosto na niego. Rzucił się do ucieczki tak szybko, jak mógł na swoich chudych nogach, ale nie miał szans przy chyżych wierzchowcach żołnierzy. Po chwili oddział dopadł uciekiniera. Jeden z okrągłogłowych zawołał: „Kim jesteś i co tu robisz?!".

– Mam na imię Karol i po prostu wyszedłem na przechadzkę po okolicy – odpowiedział Lewus zgodnie z poleceniem księcia.

– A nie masz czasem ochoty obejrzeć okolicy szafotu? – zadrwił z niego jeden z żołnierzy. Lewus był zdezorientowany. Posadzono go na koniu i cały oddział ruszył przez las. Żołnierze nie mogli uwierzyć w swoje szczęście. Kto by pomyślał, że złapanie księcia będzie takie proste! Po kilku minutach jazdy spostrzegli Wally'ego i Szczeka. Wally wciąż miał na sobie kostium kawalera, więc byli przekonani, że to jeden z przyjaciół księcia.

– Jesteś aresztowany! – krzyknął jeden z nich, wskazując na Wally'ego.

– Lepiej się nie sprzeciwiajmy – powiedział chłopiec i wziął Szczeka na

ręce. Nagle za nimi rozległ się hałas. Jakiś ogromny dąb rzucił się w kierunku żołnierzy. To Białobrody śpieszył z pomocą! W pierwszej chwili żołnierze zamarli z przerażenia. Jednak kiedy drzewo zaczęło się do nich zbliżać, nie myśląc wiele, odjechali co koń wyskoczy, zabierając ze sobą Lewusa. Galopowali tak szybko, że Lewusem rzucało na wszystkie strony, aż wreszcie jego koń potknął się o jakiś pień i chłopiec runął na ziemię jak kłoda. Żołnierze byli tak zajęci ucieczką, że nawet nie spojrzeli za siebie. Lewus był w lekkim szoku, ale w oddali udało mu się dojrzeć Wally'ego i przyjaciół. Przemknął między drzewami i dosłownie w ostatniej chwili wśliznął się w portal. Wally zamachał magiczną laską i zabrał ich wszystkich do domu.

Nasi przyjaciele i Lewus wrócili w samą porę, żeby zdążyć na bal przebierańców.

– A tak się martwiłeś, że twój kostium nie wygląda jak prawdziwy – powiedział Białobrody. – Ci żołnierze jednak uważali cię za prawdziwego kawalera!

W tej chwili obok nich przeszedł jeszcze jeden kawaler. Miał na sobie doskonały kostium i wyglądał, jakby zszedł wprost z portretu króla Karola II. Sobowtór króla ukrywał w swojej peruce długą spinkę do włosów i wypatrywał balonów. Zastanawiał się, ile ich jest i ile czasu zajmie mu przebicie wszystkich.

Wally i Białobrody zachwycili się nieznajomym w superkostiumie.

– Rany Julek! – powiedział Wally.

– Fantastyczny kostium – pochwalił czarodziej.

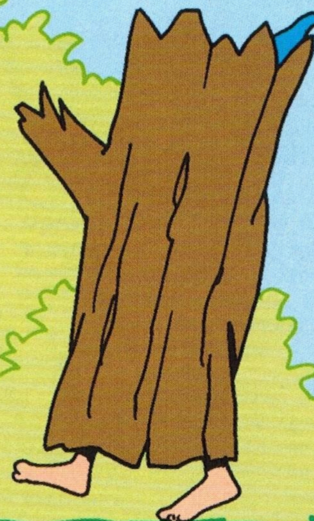
– Hau, hau, hau! – szczekał zachwycony piesek, biegając wokół pięknie ubranego nieznajomego.

Wszyscy goście zebrali się i podziwiali strój Lewusa, a próżnemu łotrowi tak się to podobało, że zupełnie zapomniał o balonach, spinkach i psotach. Paradował po całej sali w prawdziwie królewskim stylu!

KONIEC

W CZĘŚCI 37. WALLY POZNAJE ROSYJSKĄ CEBULĘ.

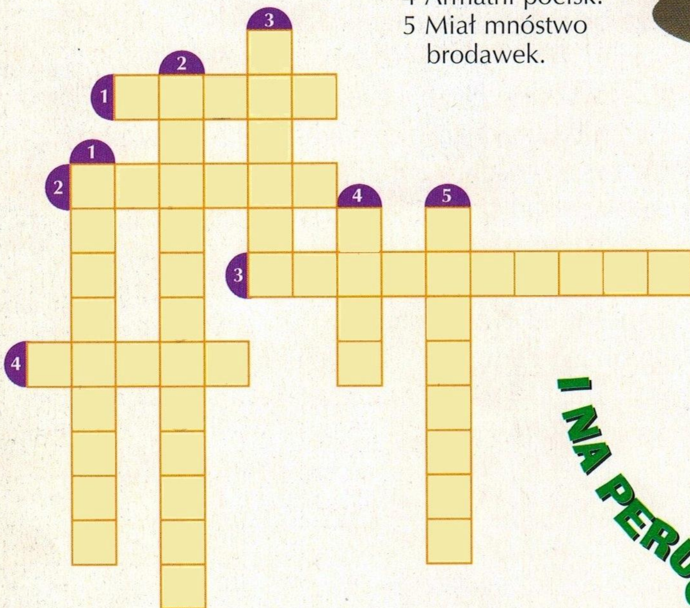
ŁAMIGŁÓWKI Z PRZESZŁOŚCI

CZAPKI Z GŁÓW, DRODZY SZARADZIŚCI! CZAS NA ROZWIĄZYWANIE TYCH TRUDNYCH ZAGADEK.

Chytra krzyżówka

Poziomo
1 Klęska ognia.
2 Sztuczne włosy.
3 Rządzili Anglią po Tudorach.
4 Imię Wesołego Monarchy.

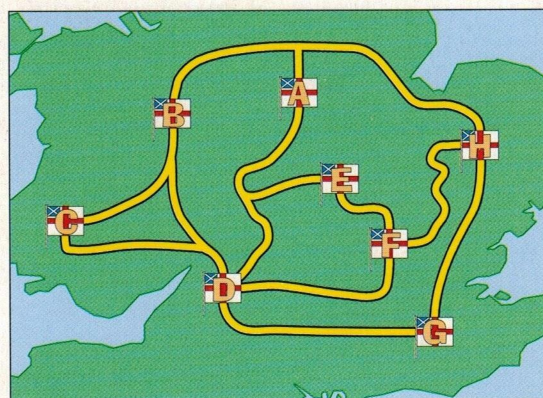
Pionowo
1 Na jego rozkaz ścięto Karola I.
2 Przeciwnicy kawalerów.
3 Przywódca spisku prochowego.
4 Armatni pocisk.
5 Miał mnóstwo brodawek.

Magiczny kapelusz

Ułóżcie osiem słów związanych z Anglią czasów Stuartów.

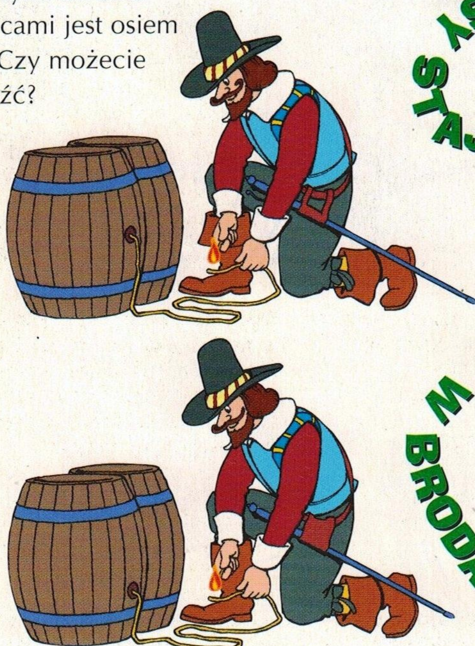

Wizytacja obozów

Cromwell opuścił obóz A i pomaszerował do siedmiu innych obozów. Przewiózł trochę broni z H do D. Odwiedził każde miejsce tylko raz. Jaką drogą podróżował przed powrotem do A i w jakiej kolejności odwiedził obozy?

Wytęż wzrok

Między tymi dwoma spiskowcami jest osiem różnic. Czy możecie je znaleźć?

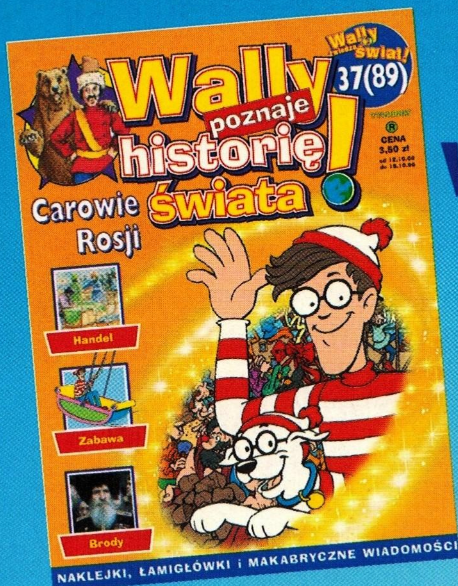
I NA PERUCE WŁOSY STAJĄ DĘBA, GDY JEST W BRODAWKACH CAŁA TWOJA GĘBA!

- DLACZEGO KAROL I NIE UMIAŁ ROZWIĄZAĆ TYCH ZAGADEK?

- BO STRACIŁ GŁOWĘ.

Ile słów, co najmniej trzyliterowych, potraficie ułożyć z wyrazu:

PARLAMENT

W następnym tygodniu Wally ruszy na spotkanie z

ROSYJSKĄ MONARCHIĄ

- PRZECZYTAMY PRAWDZIWE ROSYJSKIE BAJKI - SĄ NAPRAWDĘ ZWARIOWANE
- SPOJRZYMY POD ZŁOTE KOPUŁY I OBEJRZYMY WSPANIAŁE MIASTA
- POMKNIEMY NA SANIACH Z BOGATYMI CARAMI I ZAGLĄDNIEMY DO DOMÓW BIEDNYCH CHŁOPÓW

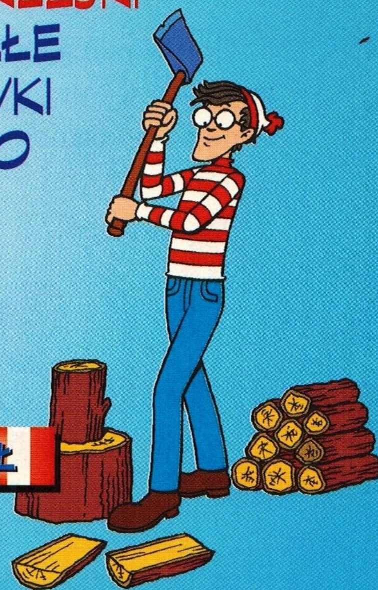

ŁAMIGŁÓWKI

Plus NOWE NAKLEJKI I WSPANIAŁE ŁAMIGŁÓWKI WALLY'EGO

PSZCZOŁY

OPAŁ

Wydawnictwo: GE Fabbri Phoenix Sp. z o.o.
Adres redakcji: 50-079 Wrocław, ul. Ruska 41/42
Tel. (071) 344 77 75, fax 344 79 84
Redaktor naczelny: Jędrzej Maciuk
Z-ca red. naczelnego: Violetta Nowakowska
Opracowanie graficzne: Jola Kłosowicz
Redaktor techniczny: Marcin Kolenkiewicz
Korekta: Elżbieta Niegoda i Waldemar Spallek
Kolportaż: Andrzej Grzebyk
Zamówienia na egzemplarze archiwalne przyjmujemy wyłącznie na kartkach pocztowych.

ISBN 83-910481-1-X, 83-88264-19-2 [cz. 36 (88)]

ATLAS:
otrzymujesz go w prezencie wraz z numerem pierwszym WALLY POZNAJE HISTORIĘ ŚWIATA. Znajdziesz w nim ilustracje z całego świata, a także nieocenione informacje przydatne do zadań domowych. Są tam obrazki słynnych budowli, zwierząt i ludzi z różnych krajów.

NAKLEJKI:
w każdym numerze znajdziesz komplet darmowych naklejek do atlasu. Gdzie je naklejać? To proste! Numer naklejki odpowiada pustej kratce w atlasie.

Oprócz fantastycznych naklejek z numerami otrzymujesz naklejki z reprezentantami różnych epok. Dostajesz też zabawne naklejki Wally'ego, które możesz przykleić w dowolnym miejscu.

SEGREGATOR:
pierwszy z czterech segregatorów otrzymujesz z numerem drugim, w którym Wally cofa się w czasy faraonów. Każdy z numerów jest dziurkowany, tak więc łatwo wpiąć go do segregatora. Dzięki niemu cały zbiór nie będzie się niszczyć, a Ty szybko znajdziesz potrzebny numer.

Historyczny quiz Wally'ego

CZY ZNACIE, DRODZY PODRÓŻNICY W CZASIE, ODPOWIEDZI NA TE PODCHWYTLIWE PYTANIA?

1 **Uciekając przed okrągłogłowymi, książę Karol skrył się na:**

a) brzozie,
b) świętym krzewie,
c) dębie.

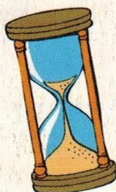
2 **Pierwszym Stuartem na tronie Anglii był:**

a) Stuart I,
b) Jakub I,
c) Karol II.

3 **Początek znanej angielskiej pieśni to: „Czy pamiętasz...**

a) ... 4 września",
b) ... 12 czerwca",
c) ... 5 listopada".

4 **W 1665 r. wielu londyńczyków zabrała:**

a) zaraza,
b) powódź,
c) pożar.

5 **Ludzie naśladowali modną fryzurę:**

a) Cromwella,
b) Karola II,
c) Guya Fawkesa.

6 **Domokrążca jest to:**

a) dawny rower,
b) dom na kółkach,
c) handlarz.

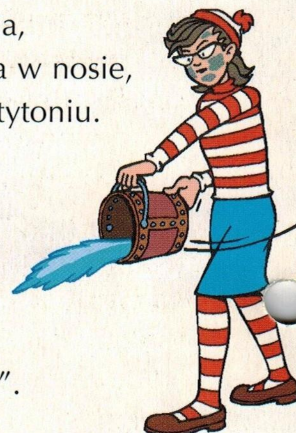
7 **Sprzedawcy mleka wołali na ulicy:**

a) „Mleko!",
b) „Nabiał jest zdrowy!",
c) „Pens za litr!".

8 **Jakub I uważał za wyjątkowo niezdrowy zwyczaj:**

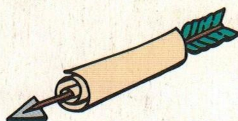
a) śpiewania,
b) dłubania w nosie,
c) palenia tytoniu.

9 **Który angielski król został ścięty w 1649 r.?**

a) Karol I,
b) Karol II,
c) Karol III.

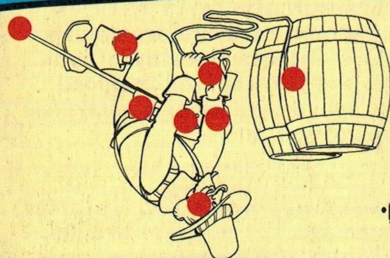

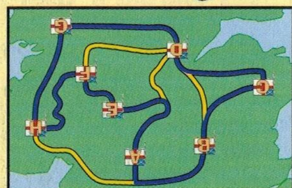
10 **Tytuł pierwszej angielskiej gazety to:**

a) „Plotki Codzienne",
b) „Dziennik",
c) „Nowiny Tygodniowe".

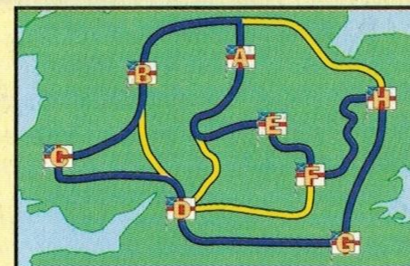
ODPOWIEDZI (NIE ZAGLĄDAJ!)

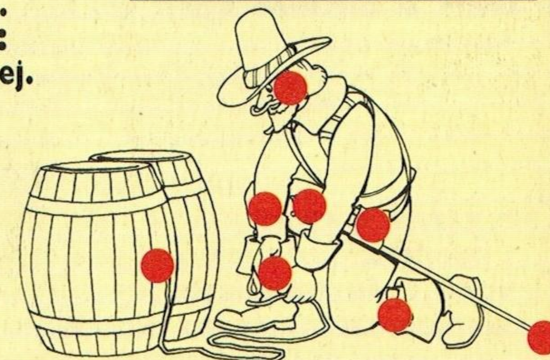
Str. 1 Szukaj i znajdź: żołnierz - str. 19, katedra św. Pawła - str. 3, pieczęć - str. 15, berło - str. 14, oset - str. 4.
Str. 2 Flagowa zabawa: G.
Str. 5 Atak kapeluszy: jest tu 15 kapeluszy.
Str. 8: Uf, jak gorąco!: zaraza, katedra, piekarnia, szczury, ogień.
Str. 10-11: Wally chowa się za oknem, drugim od lewej, król stoi w oknie po prawej; nietoperz leci na prawo od niego; kiełbaskę nabito na halabardę tuż pod królem; kapelusz płonie w lewym górnym rogu; strzaskana tarcza znajduje się pośrodku - spadła ze ściany; fragment rysunku przedstawia dym z rakiety na prawo od Wally'ego.
Str. 12 Kudłate słowa: pięć „włosów" i dwie „peruki".
Str. 14 Wiadomości: Poziomo: nuta, tort, koło, żaba. Pionowo: list, targ, gwar, wieś.
Str. 20 Chytra krzyżówka: Poziomo: 1. pożar, 2. peruka, 3. Stuartowie, 4. Karol, 5. gazeta. Pionowo: Parlament, 2. okrągłogłowi, 3. Fawkes, 4. purytanin, 5. Cromwell.
Magiczny kapelusz: zaraza, kawa, religia, rewolucja, rojalista, żołnierz, bitwa, domokrążca.
Wytęż wzrok: Rozwiązanie poniżej.
Wizytacja obozów: Rozwiązanie z prawej.
Historyczny quiz Wally'ego: 1c, 2b, 3c, 4a, 5b, 6c, 7a, 8c, 9a, 10c.

Str. 1 Szukaj i znajdź: żołnierz - str. 19, katedra św. Pawła - str. 3, pieczęć - str. 15, berło - str. 14, oset - str. 4.
Str. 2 Flagowa zabawa: G.
Str. 5 Atak kapeluszy: jest tu 15 kapeluszy.
Str. 8: Uf, jak gorąco!: zaraza, katedra, piekarnia, szczury, ogień.
Str. 10-11: Wally chowa się za oknem, drugim od lewej, król stoi w oknie po prawej; nietoperz leci na prawo od niego; kiełbaskę nabito na halabardę tuż pod królem; kapelusz płonie w lewym górnym rogu; strzaskana tarcza znajduje się pośrodku - spadła ze ściany; fragment rysunku przedstawia dym z rakiety na prawo od Wally'ego.
Str. 12 Kudłate słowa: pięć „włosów" i dwie „peruki".
Str. 14 Wiadomości:
Poziomo: nuta, tort, koło, żaba.
Pionowo: list, targ, gwar, wieś.
Str. 20 Chytra krzyżówka:
Poziomo: 1. pożar, 2. peruka, 3. Stuartowie, 4. Karol, 5. gazeta.
Pionowo: Parlament, 2. okrągłogłowi, 3. Fawkes, 4. purytanin, 5. Cromwell.
Magiczny kapelusz: zaraza, kawa, religia, rewolucja, rojalista, żołnierz, bitwa, domokrążca.
Wytęż wzrok: Rozwiązanie poniżej.
Wizytacja obozów: Rozwiązanie z prawej.
Historyczny quiz Wally'ego: 1c, 2b, 3c, 4a, 5b, 6c, 7a, 8c, 9a, 10c.

ODPOWIEDZI (NIE ZAGLĄDAJ!)